

INTERFERENȚE SINTACTICE ȘI AXIOLOGICE ÎN TAPISERIA, IMPRIMEUL ȘI PICTURA LUI VASILE GRAMA

<https://doi.org/10.52673/18570461.24.4-75.19>

CZU: [745.52++75.03](478)(092)

Doctor în studiul artelor **Constantin SPÎNU**

E-mail: spinuconstantin_ipc@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2616-6282>

Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Culturii

SYNTACTIC AND AXIOLOGICAL INTERFERENCES IN TAPESTRY, PRINTING AND PAINTING OF VASILE GRAMA

Summary. Vasile Grama, a plastic artist who has distinguished himself throughout his creative career in various genres of fine and decorative arts, reflects through his works the artistic aspirations of a generation of artists from the Republic of Moldova who harmoniously combine post avant-garde stylistic landmarks with the representative traditions of folk art. Consistently practicing artistic tapestry, silk printing and easel painting for several decades, the painter has defined his stylistic individuality through a relevant conceptual-thematic repertoire and the development of a distinctive expressive area. The originality of his creation lies in his innovative approach to structuring the composition of the image's plane and space, the means of artistic expression being guided by constructivist methodologies, which enable the generation of messages with profound associative impact.

Keywords: tapestry, printing, easel painting, image, syntax, metaphor, symbol, message.

Rezumat. Vasile Grama, plastician care s-a manifestat meritoriu pe parcursul carierei sale de creație în diverse genuri ale artelor plastice și decorative, vine prin operele sale să reliefeze aspirațiile artistice ale unei generații de artiști din Republica Moldova care îmbină armonios reperele stilistice post-avangardiste cu tradițiile reprezentative ale creației populare. Practicând consecvent pe parcursul câtorva decenii tapiseria artistică, imprimeul pe mătase și pictura de șevalet, pictorul și-a definit individualitatea stilistică a creației prin determinarea unui repertoriu conceptual-tematic relevant și elaborarea unui areal expresiv inconfundabil. Originalitatea creației sale rezidă din însăși maniera inedită de structurare compozițională a planului și spațiului imaginii, mijloacele de expresie artistică fiind subordonate unor metodologii constructiviste de edificare formală apte să genereze mesaje cu profund impact asociativ.

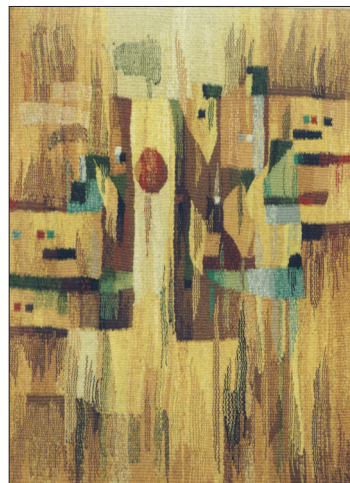
Cuvinte-cheie: tapiserie, imprimeu, pictură de șevalet, imagine, sintaxă, metaforă, simbol, mesaj.

În contextul evoluției artelor plastice și celor decorative din Republica Moldova, creația plasticianului Vasile Grama (n. 1957, Chișinău) oferă dovada unei ascendențe consecvente spre determinarea și dezvoltarea propriei maniere de operare cu mijloacele de limbaj plastic, aceasta definindu-i stilul inconfundabil. Studiile la Școala de Arte Plastice pentru Copii „A. Șciusev”, la Școala de Arte Plastice „I. Repin (astăzi Colegiul Republican de Arte Plastice „A. Plămădeală”) și în continuare la Institutul de Textile, Facultatea de Arte Aplicate din Moscova, Rusia, i-au determinat ulterior profilul de creație care transpare într-o triplă ipostază – arta tapiseriei, cea a imprimeului și pictura de șevalet, demonstrând un elevat simț artistic și o remarcabilă pregătire profesională.

Astfel, în raport cu genurile profesate, dar și prin prisma conceptuală, delimităm trei etape în evoluția artistică a lui Vasile Grama. Prima etapă, cuprinzând ultimul deceniu al secolului al XX-lea, reflectă afirmarea sa în arta tapiseriei artistice. Lucrările *Cununa pământului*, *Tăcerea pădurii*, tripticul *Ora stelei*, *Adâncime*, *Bulevard autumnal*, *Poveste*, *Amprente*, tripticul *Luna florilor*, *Cântecul lunii* relevă aspirații estetice clare și adoptarea unei tehnici individuale dinstincte de țesere a produsului textil racordată la tendințe tehnologice novatoare, conectând arealul vast de procedee tehnologice și artistice tradiționale ale țesutului autohton și conceptele ideatice ale acestuia la cele mai importante repere stilistice și practici artistice ale artelor plastice și decorative din secolul al XX-lea.

Adâncime, 1994, tapiserie, 90 × 90 cm.

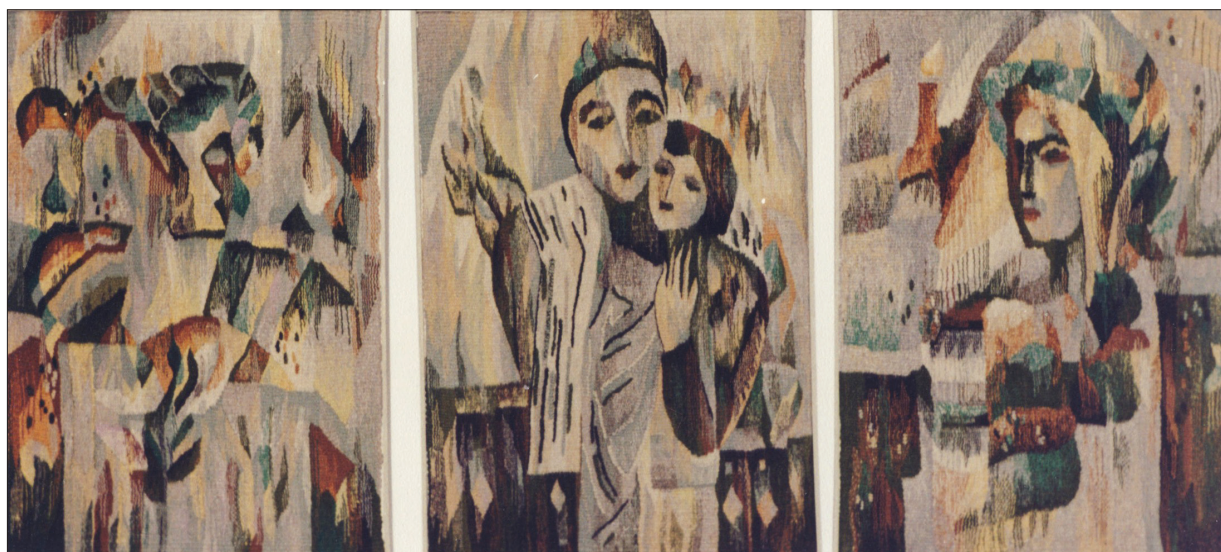

Bulevard autumnal, 1995, tapiserie, 80 × 60 cm.

Tapiseriile lui Vasile Grama din această perioadă se caracterizează printr-o manieră delicată și profesionistă de țesere, dar și prin particularități originale de zămislire structural-compozițională a câmpului imaginii, de valorificare estetică a unor opțiuni semantice de largă anvergură. Plasticianul scoate în evidență frumusețea interferențelor coloristice ale firului de lână, structurează iscusit lucrarea printr-o combinație subtilă a expresiilor planimetrice cu cele tridimensionale. „Or, în tapiseriile plasticianului, coordonatele tridimensionale ale tangibilului sunt în permanență revalorificate artistic chibzuit și poartă un caracter spațial limitat, fiind subordonate măsurii de a nu prejudicia particularitățile și valențele estetice planimetrice ale domeniului textil” [1, p. 54]. În urma operării raționale cu mijloacele de expresie plastică, pictorul „...se pronunță în lucrările sale pentru o anume rigoare și claritate a compoziției. Obține un rafinat simfonism

al acordurilor dintre tonuri și nuanțe și, astfel, confirmă descendența tapiseriilor sale din tradiția vechilor scoarțe și broderii medievale moldovenești” [2, p. 25]. Totodată, însăși procedeele de stilizare a motivelor selectate de autor pun în evidență „...o natură metamorfozată, realizată în maniera abstracționismului liric...” [3, p. 66]. Formele realității tangibile remodificate prin stilizare, maniera de tratare textural-tehnologică, tonală și coloristică, au un suport tematic fundamental. În consecință, structurarea compozițională a planului și esențializarea motivelor creează prin arealul asociativ promovat metafore originale (*Cununa pământului*, 1993), iar motivele geometrice, executate într-o textură proeminentă trimit contemplativ imaginația la frumusețea autentică a creației textile populare (*Amprente*, 1996).

Altfel se proliferază maniera de constituire sintactică a compoziției și de valorificare plastică a mo-

Ora stelei, triptic, 1994, tapiserie, 80 × 180 cm.

Înflorire, 1998, imprimeu, 60 × 60 cm.

Ritmuri cosmice I, 1998, imprimeu, 62 × 70 cm.

tivelor în tripticurile *Ora stelei* (1994) și *Luna florilor* (1997). Ambele lucrări creează, prin imaginile părților componente ale tripticurilor, coeziuni structurale unificatoare. În prima lucrare se evidențiază expresii monumentale marcate de nuanțe dramatice, în cea de-a doua – alura lirico-poetică a frumuseții naturii înconjurătoare este asigurată de tehnica tisajului.

Menționăm că diversitatea și particularitățile estetice ale lumii tangibile au servit mereu un punct de pornire în elaborările artistice ale plasticianului. „Chiar și atunci, când Vasile Grama optează pentru crearea unor tapiserii cu pronunțate expresii texturale, ce se distanțează proeminent de la plan, cazul tapiseriei *Adâncime* (1994), artistul nu scapă de sub control expresiile tridimensionale ale facturilor, dirijându-le maiestuos, în perspectiva atingerii unor sonorități de o înaltă ținută armonică formală și emoțional-estetică, capabilă să genereze mesaje polivalente și, în același

timp, să poarte memoria unor posibile aparențe asociative cu realitatea înconjurătoare” [1, p. 54].

Începând cu anul 1998, Vasile Grama își reorientează activitatea spre valorificarea particularităților unui alt gen de creație – cel al imprimeului artistic. Tehnicile respective le-a însușit de pe timpul studiilor la facultate, experimentându-le după absolvire în lucrarea *Buchet* (1991) ș.a., dar le-a aplicat abia după ce și-a desăvârșit măiestria de tapisier. În aspect tematic, o bună parte dintre imprimeurile sale aduc în vizorul spectatorului o realitate artistică în care motivele cunoscute ale cotidianului accentuează într-o formulă lirico-poetică frumusețea naturii înconjurătoare. Metaforele plastice ale lucrărilor *Înflorire* (1998), *Nocturnă* (1998), *Ritmuri cosmice I* (1998), *Ritmuri cosmice II* (1998), *Zbor* (1998), *Înălțare* (1999), *Vreme trece, vreme vine* (1999), *Constelația speranței* (1999), *Dialog* (2000), *Pânzele luminii* (2000), *Primăvara* (2001),

Nocturnă, 1998, imprimeu, 70 × 60 cm.

Fereastra primăverii, 2003, imprimeu, 90 × 90 cm.

Erupție, 2004, imprimeu, 90 × 90 cm.

Melodie (2001), *Înflorire* (2002), *Petale* (2002), *Florală cosmică* (2002), *Fereastra primăverii* (2003), *Salvele primăverii* (2003), *Melancolie* (2003), *Eșarfă* (2004), *Erupție* (2004), *Apariție* (2005), *Aspirație* (2005), *Sonata I* (2007), *Sonata II* (2007), *Crâng ceresc* (2008), *Luminișul viselor* (2012), *Nemărginire* (2014), *Elegie* (2020), *Planare II* (2021), *Unde zbor luciri de lună* (2024), *Autumnală* (2024), scot în evidență viziunile sale conceptuale, opțiunile plastice și cele tehnologice printr-o manieră originală de structurare compozițională a imaginii și modul de constituire a formelor. De regulă, universul plastico-constructiv al imprimeurilor este determinat de matricea grafică a baticului rece – de succesiunea formelor, interferențele tonale și cromatice care contribuie la echilibrarea expresiilor planimetrice și celor spațiale ale imaginii. „Cu toate că în majoritatea lucrărilor este utilizat motivul floristic, acesta este foarte divers din punct de vedere compozi-

țional, cromatic, prin felul abordării sale” [4, p. 128]. „Înșiruirea inventarului de obiecte, diferențiate ca formă, volum și culoare, bogate prin sugestiile geometrico-plastice, ce se întrevăd de la bun început, sugerează temeinicia și complexitatea demersului creator al lui Vasile Grama...” [5, p. 54].

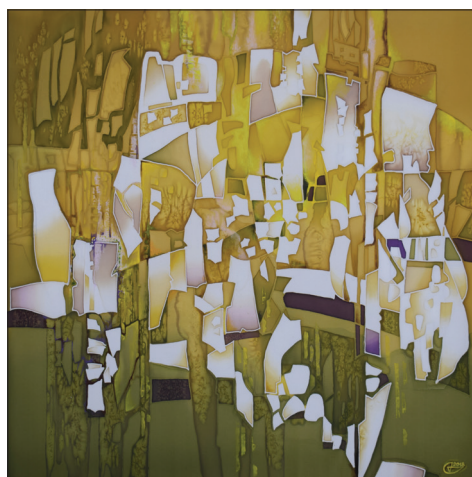
Concomitent cu explorarea prin limbajul artei imprimeului a diversității estetice a lumii tangibile, Vasile Grama rămâne devotat și unei alte filiere tematice, celei de readucere în actualitate a valorilor netrecătoare împlântate în arta populară, or, „...reperle arhetipale memorabile ale creației populare, fiind revalorificate rațional și profesionist de către pictor, sunt capabile, pe de o parte, să lărgescă orizontul estetic al consumatorului actual de artă, pe de altă parte, să împlinească spiritul uman, orientându-l pe făgașul contemplării și analizei unor valențe ideatice complexe, caracteristice contemporaneității și, totodată, spre

Salvele primăverii, 2003, imprimeu, 60 × 74 cm.

Apă vie, 2004, imprimeu, 70 × 62 cm.

Tezaurul Orheiului Vechi, 2018, imprimeu, 90 × 90 cm.

contemplarea și conștientizarea valorică a unor esențe identitare autohtone de importanță.” [1, p. 75]. În contextul dat sunt relevante imprimeurile *August* (2000), *Apă vie* (2004), *Romanța* (2006), *Rapsodie* (2006), *Devenire* (2016), *Tezaurul Orheiului Vechi* (2018), *Pheonix* (2022).

Cea de-a treia etapă în creația lui Vasile Grama, datând din primul deceniu al secolului al XXI-lea până în prezent, se caracterizează prin profesarea, de rând cu arta imprimeului artistic, a picturii de șevalet. Printre lucrările sugestive, în care se evidențiază explicit repertoriul său tematic și particularitățile stilistice din această perioadă de trecere treptată de la specificul de constituire plastică a imaginii în arta imprimeului la cel de valorificare a tabloului pictural realizat în vopsele de ulei se numără *Nostalgică* (2007), *Revelație* (2007), *Pheonix* (2007) și *Planare* (2010), care abordează teme cu un vast substrat lirico-poetic. Valori-

ficând, cu promptitudine, ca și în arta imprimeului, planul imaginii, prin evidențierea matricei structurale a compoziției și accentuarea expresiilor ritmice, este folosit din plin potențialul expresiv al vopselelor de ulei. Particularitățile limbajului artistic specific picturii de șevalet evoluează în creația sa pe două căi. Prima își găsește reflectare în tripticul *Pheonix* (2007), plasticianul scoțând în evidență conturul liniar al formei, procedeul folosit la configurarea formei în tehnica baticului rece, iar cea de-a doua cale, relevată în lucrarea *Planare* (2010), ține de valorificarea spațiului tridimensional, relația între planul și fundalul imaginii, configurația rigidă a formelor fiind atenuată prin nuanțarea picturală a motivelor. Acest procedeul contribuie la amplificarea valențelor spațiale caracteristice picturii de șevalet și, totodată, interacționează activ cu expresiile texturale promovate atât în lucrările de artă decorativă, cât și în grafica de șevalet.

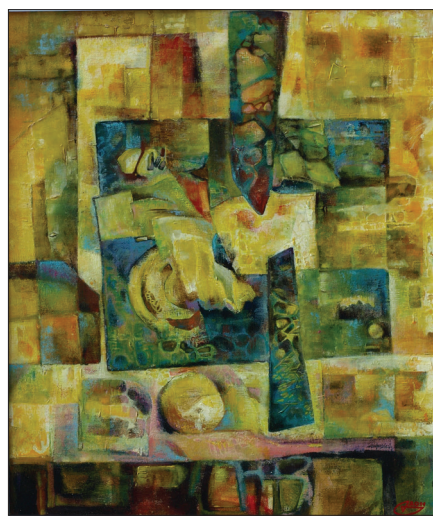
Trepte, 2011, schiță-căutăre, ulei, pânză, 80 × 80 cm.

Revelație, 2009, ulei, pânză, 70 × 60 cm.

În tabloul *Trepte* (2011) constatăm deja o nuanțare tonală a petei coloristice, fapt ce diminuează rigiditatea conturului. În consecință, din punct de vedere plastic, motivele ce constituie arealul informativ al imaginii sunt subordonate spațiului tridimensional dominat de culoarea albă care „absoarbe” formele. Totodată, albul spațial îndeplinind funcții de cezură între forme, favorizează expresiile estetice ale matricei structurale a imaginii, scoțând în evidență meditațiile pictorului despre impactul timpului asupra aparențelor lumii materiale și a aspirațiilor spirituale general umane. Motivul central este cel al treptelor, al scării tradiționale de urcare și accedere spre un anumit scop. În consecință, treptele, ca parte a universului complex în care lume obiectuală, fiind supusă acțiunilor inevitabile ale timpului, poartă în sine memoria coliziunilor existențiale desfășurate altădată, cu alte cuvinte, piatra treptelor poartă memoria lumii trecătoare. Îndeplinind funcția de element structural-constructiv de bază al universului artistic creat de către pictor, dar și de simbol semantic fundamental al persistenței în timp a structurilor materiale, imaginea pietrei, prin maniera de exersare și suplinire a planului operei, reprezintă în creația lui Vasile Grama una dintre particularitățile importante ale limbajului artistic. Repartiția sacadată, aproape modulară a motivului pietrei se regăsește în diverse interpretări structurale în lucrările *Arcada celestă* (2011), *În profunzime* (2012), *Rugă* (2014), *Întâlnire prin amintire* (2015), *Înălțare* (2016), *Cununa luminii* (2018), *Evocare* (2018), *Cântec de doină* (2023), *Chemare* (2023), *Speranță* (2024).

În tablourile menționate, simbolismul motivului reflectă chintesența unor meditații despre relația omului cu lumea înconjurătoare, în special despre rolul tradiției în cultura modernă. Motivul pietrei în tabloul *Rugă* este conceput de autor ca mijloc important

Arcadă celestă, 2011, ulei, pânză, 70 × 60 cm.

de suplinire formală a planului și spațiului tabloului. Ultimul motiv, fiind constituit din elemente înzestrate cu un accentuat substrat simbolic, precum imaginile burluiului, ale mărului, ale trandafirilor, este tratat ca exponent și promotor al unor valori identitare autohtone.

Accente lirico-nostalgice suplinesc arealul estetic al mai multor tablouri, poetica formelor creației populare servind laitmotivul revenirii la tradițiile culturale: *Duminica Mare* (2014), *Rugă* (2014), *Întâlnire prin amintire* (2015), *Dimineața la Balcic* (2017), *În umbra șoaptei de lumină* (2017), *Cununa luminii* (2018), *Anotimpul viselor* (2021), *Cântec de doină* (2023). În aceste lucrări, concomitent cu motivele tradiționale, pictorul completează câmpul imaginii cu forme ale căror aparențe obiectuale sugerează configurațiile unor motive asemănătoare formelor naturale, celor geometrice sau abstracte. În fiecare imagine, ideea persistenței atemporale a motivelor tradiționale ale creației populare se află într-o intrinsecă relație cu mesaje generate de alte motive – vegetale, fructifere, fitomorfe sau antropomorfe. În consecință, imaginile tablourilor create de către Vasile Grama constituie un univers plastic actualizat, în care prezentul, inclusiv aspirațiile estetice, se conectează la tradiția milenară, îmbogățind mentalul colectivității moderne.

Opțiunile conceptuale ale pictorului Vasile Grama și-au găsit o realizare plastică inedită și în multiple tablouri înzestrate cu valențe semantice generalizatoare. Acestea abordează o tematică diversă, favorizându-i experimentul cu forma și spațiul pictural. În virtutea identificării unor formule de limbaj adecvate intențiilor sale conceptual-creative, pictorul își înzestrează tablourile cu mesaje de largă rezonanță filosofico-existențială. Printre aceste lucrări se numără *Arcada celestă* (2011), *În profunzime* (2012), *Amprenta biblică*

(2012), *Calea luminii* (2014), *Înălțare* (2016), *Erupție II* (2017), *Evocare* (2018), *Clepsidra* (2019), *La margine de orizont* (2019), *Concepere* (2019).

Creațiile sale continuă să destăinuie fascinația interacțiunii cu lumea înconjurătoare. Peisajele, fenomenele încântătoare ale ascendenței temporale a naturii sau stările sufletești personale servesc drept punct de pornire în elaborările compoziționale de anvergură poetică. În lucrările *Senzații spațiale* (2021), *Depărțări albastre* (2021), *Noaptea albe* (2021), *Anotimpul viselor* (2021), *Sclipiri* (2022), *Solii primăverii* (2022), *Chemare* (2023), *Clar de lună* (2024), *În vecele plutinde* (2024), *Șoptind șoaapte* (2024), *Speranță* (2024), *Mai am un singur dor* (2024), formulele structural-compoziționale și cele de definire sintactico-spațială a imaginii sunt acompaniate de un amplu spectru de procedee picturale. Totodată, este cazul să subliniem că în pictura lui Vasile Grama expresiile estetice ale lumii reale, aflându-se într-o interacțiune organică cu valențele formelor de sorginte abstractă, influențează într-un mod pronunțat arealul semantic al imaginii. Or, tablourile, completate cu procedee de limbaj artistic tot mai complex, excelează spre suplinirea mesajului cu valențe generalizatoare de ordin filosofico-analitic, rămânând în același timp în albia universului liric caracteristic întregii creații a artistului.

Astfel, tablourile lui Vasile Grama reprezintă o simbioză armonioasă dintre limbajul artei plastice și cel al artelor decorative, lucru firesc având în vedere specializarea universitară a autorului, exersarea îndelungată a tapiseriei și imprimeului artistic, căutarea perseverentă a propriei identități stilistice. Aceste particularități ale picturii sale de șevalet scot în evidență opțiuni îndreptate spre edificarea unor lucrări memorabile cu substrat metaforico-asociativ, în care lirismul specific creației plasticianului în genurile artelor decorative este suplinit cu valențe estetice generate de tehnica picturii de șevalet. Privită în ansamblu, creația lui Vasile Grama este una valoroasă, artistic actuală și stilistic integră.

BIBLIOGRAFIE

1. Spînu, C. Arta decorativă din Republica Moldova. Anii 1991-2021. Chișinău: Epigraf, 2023. 488 p.
2. Brigalda, Eleonora. Simfonia calmului reconfortant, În: Atelier nr. 1, 2003, 24-25.
3. Simac, Ana. Tapiseria contemporană din Republica Moldova (Evoluția tapiseriei contemporane din Republica Moldova în anii 1960-2000). Chișinău: Î.E.P. Știința, 2001. 160 p.
4. Procop, Natalia. Arta textilă din fondurile Muzeului Național de Artă al Moldovei. În: Arta, 2013, 124-130.
5. Procop, Natalia. Batik-ul din Moldova. Chișinău: S. n., „Balacron”, 2017. – 134 p.: il.

Nemărginire, 2014, imprimeu, 90 × 90 cm.